

SVATÝ MIKULÁŠ

1087 ♦ 9. KVĚTEN ♦ 2012

925. VÝROČÍ PŘENESENÍ OSTATKŮ SVĚTCE DO BARI

Svatý Mikuláš je světcem, který v životě Církve požíval nejrozšířenější úcty hned po Panně Marii.

Muž dobročinné lásky, který vynikal svou velkorysostí vůči chudým a potřebným

Svatý Mikuláš z Myry, zvaný také z Bari, neboť právě do tohoto města byly přeneseno a zde se uchovává jeho tělo. Asi 62 námořníků se zmocnilo v roce 1087 jeho relikvií a převezli je do Bari, kam dorazily 9. května za nepopsatelného jásotu obyvatelstva. Námořníci předali tělo benediktinu Eliášovi, opatu od sv. Benedikta, který zde zbudoval baziliku nesoucí jméno světce.

Svatý Mikuláš požívá velké úcty v celém katolickém i pravoslavném světě, zvláště pak v Rusku, kde – stejně jako v Bari – se kromě všeobecného svátku světce 6. prosince, slaví také 9. květen na památku přenesení jeho relikvií.

Majestátní bazilika, jemu zasvěcená, je dodnes cílem mnoha poutí, které dosvědčují hlubokou náklonnost lidí k tomuto velkému Božímu muži.

Svatý Mikuláš je tedy jedním z nejctěnějších a nejoblíbenějších světců světa. Patří nepochybně k velkým postavám hagiografie. Mezi X.-XIII. stoletím není snadné najít světce, kteří by se s ním mohli srovnávat co do všeobecnosti a živé úcty.

Privlastnil si ho každý národ, přičemž každý na něj pohlížel svým pohledem, i přes zachování jemu vlastních základních rysů, na prvním místě ochránce slabých a těch, na nichž se páchá bezpráví. Je také ochráncem dívek, které

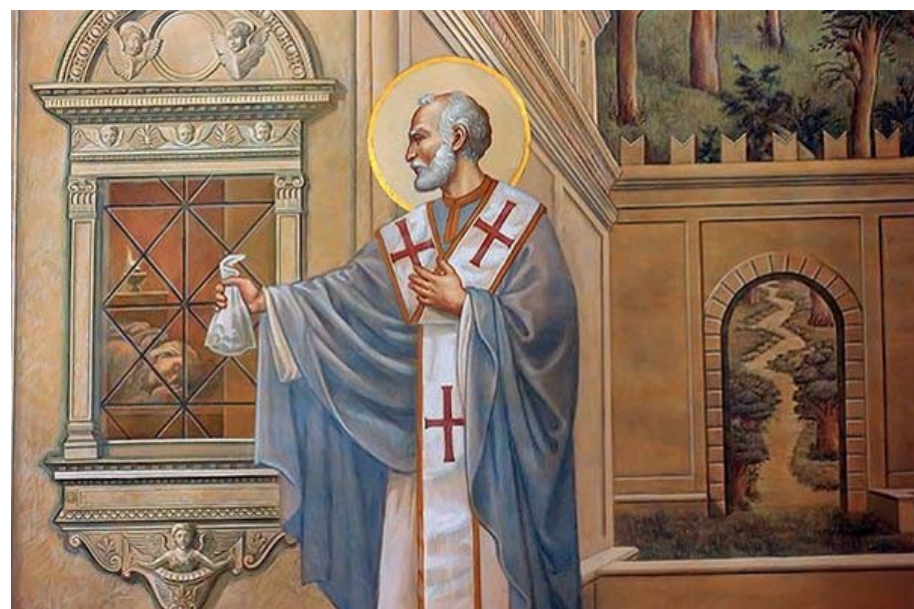
se chystají do manželství, a námořníků. Na Západě je však mnohem proslulejší jeho patronát nad dětmi.

Svatý Mikuláš se narodil kolem roku 260 v Pataře (foto na předchozí straně), významném městě Lycia v Malé Ázii (dnešní Turecko) téměř naproti ostrovu Rhodos. Dnes je celá tato oblast součástí rozlehlé provincie Antalya, která kromě Lycia zahrnuje také dávnou Pysídii a Panfilii.

Ve starověku byly hlavními přístavy právě dvě města svatého Mikuláše: Patara, kde se narodil, a Myra, kde byl později biskupem.

Před VIII. stoletím nemáme žádný dokument, který by se zmiňoval o místě narození sv. Mikuláše. Všichni uvádějí pouze jeho biskupské působení v městě Myra, které se tak proslavilo jako město sv. Mikuláše. První, kdo o něm mluví je Michael Archimandrita kolem roku 710 po Kristu, který uvádí *Patara jako rodné město* pozdějšího velkého biskupa. Prostý a jistý způsob, jakým tuto zprávu podává, vede k přesvědčení, že ústní tradice byla v tomto ohledu velmi důvěryhodná. O Pataře mluví také patriarcha Metoděj v textu, věnovaném Teodorovi a zmiňuje se o ní i Matafraste. Zprávu lze proto přijmout z vysokým stupněm pravděpodobnosti.

Dobrota a čistota jsou dvě ctnosti, tvořící pozadí jedné z nejproslulejších epizod života světce. Ba co víc, tímto příběhem se inspirovali umělci, zvláště pak ti západní, aby odlišili charakteristický symbol našeho světce. Když totiž vidíme sochu či obraz znázorňující svaté biskupy starověku, snadno se zmýlíme, o kterého světce jde (Blažej, Bazil, Řehoř, Ambrož, Augustin, atd.). Se stejnými omyly se setkáváme mnohdy i v knihách vysoké umělecké hodnoty. Ctitel svatého Mikuláše však má *neomylné znamení*, aby poznal, zda se

o jednoho z těchto dalších světců. Biskup, který má v ruce či u nohou *tři zlaté koule* je určitě svatý Mikuláš, a nemůže to být žádný jiný světec. Tři zlaté koule jsou totiž uměleckou deformací tří měšců plných zlaťáků, které jsou ústředním motivem tohoto příběhu.

Událost se odehrála v Myře, přímořském městě, asi sto kilometrů od Patary, kam se Mikuláš se svými rodiči zřejmě přestěhoval. Podle některých verzí mu rodiče už zemřeli a bohatý mladík stál před nadějnou budoucností. Podle jiných byli rodiče ještě naživu a v plné síle a Mikuláš byl na nich závislý. Ať už je pravda jakákoliv, doslechl se, že jedna rodina prochází velmi krušným obdobím. Pán, jenž upadl do hluboké bídy, v zoufalství, že nebude moci zajistit věno svým dcerám, aby se

mohly důstojně provdat, navrhl jim, aby se oddaly prostituci a tak si vydělaly dostatek peněz na svatbu.

Když se o tomto návrhu Mikuláš dozvěděl, rozhodl se, že zakročí, a učiní tak podle evangelijní rady: *ať neví tvá pravice, co dělá tvá levice*. Jinými slovy, chtěl vykonat dobrý skutek, aniž by se o tom lidé dověděli a obdivovali ho. Jeho ctnost měla zůstat známá jen Bohu a ne lidem, neboť pokud by vešla ve známost a jemu se dostalo poct od lidí, přišel by o zásluhy za svůj skutek. Rozhodl se proto jednat v noci. Zavínil zlatáky do plátna, vyšel z domu a zamířil k příbytku nešťastných dívek. Přistoupil k oknu, prostrčil ruku se zlatáky dovnitř a vhodil měšec dovnitř.

Hluk překvapil otce dívek. Ten vzal peníze a vystrojil svatbu nejstarší dceři.

Když Mikuláš viděl, že otec dobře využil peníze, které mu věnoval, rozhodl se čin zopakovat.

Není těžké představit si radost, jaká zalila srdce otce dívek. Byl zvědavý, kdo je oním dobrodincem, vyběhl ven, hledal, pátral, ale marně. Díky penězům, které našel v měšci, jenž Mikuláš vhodil do okna, mohl splnit sen druhé dcery po uzavření šťastného manželství.

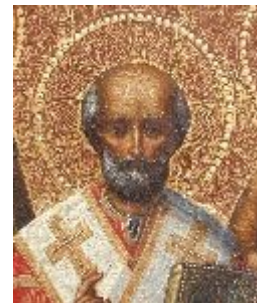
Otec v následujících dnech uléhal s intuicí třetího gesta dobročinnosti, a snažil se neusnout. Nechtěl, aby ten, který zachránil jeho čest pro něj zůstal dokonale neznám. Jedné noci, když se snažil udržet bdělost, zaslechl hřmot třetího měšce, dopadajícího na zem a typické řinčení mincí. I přesto, že se mladíkovi podařilo bleskově vzdálit, otec se hnal ven a podařilo se mu zahlédnout jeho siluetu. Pádil za ním, dostihl ho a poznal v něm jednoho ze svých příbuzných. Mikuláš jej však zapřisahal, aby o tom nikomu neříkal. Otec slib dal, ale s ohledem na následující události se lze právem domnívat, že jej nedodržel. Pověst o Mikuláši jako muži velké dobročinnosti se tak po městě Myře ještě více rozšířila.

Kolem roku 300 po Kristu, i přesto, že křesťanství ještě nebylo v impériu legalizováno a neexistovaly křesťanské chrámy, komunity křesťanů, žijící podle evangelia, byly už velmi

dobře organizovány. Křesťané se scházeli v domech aristokracie, která přijala novou víru, a tyto domy se nazývaly *domus ecclesiae*, domy společenství. Církvi se totiž rozumělo křesťanské společenství. A právě tato komunita se aktivně podílela na volbě biskupů, tedy oněch starších, věnujících se péči o společenství a jeho růst ve víře a skutcích. Tito se stávali představenými komunity a zastupovali ji na koncilech, tedy na shromážděních, která měla za úkol rozebírat a řešit problémy, a poté vydávat normy k užitku křesťanů jedné či více provincií.

Obvykle byli voleni presbyteři (kněží), laici, kteří opouštěli laický stav, aby se zasvětili službě společenství. Vzkládání rukou biskupů je zmocňovalo ke slavení eucharistie, a právě to je odlišovalo od laiků. Nechyběli však případy, a Mikuláš je jedním z nich, kdy zvolený nebyl presbyterem, ale laikem. Neznamenal to však přejít přímo k biskupské hodnosti, nýbrž během několika dnů mu byla udělována různá svěcení až k presbyterátu, který mu pak otvíral cestu k biskupskému svěcení.

Za těchto souvislostí vzešla i volba Mikuláše, kterou posvátný autor zasazuje do téměř zázračného rámce. Poté, co zemřel biskup v Myře, shromáždili se biskupové z okolí v jednom *domus ecclesiae*, aby vybrali městu nového biskupa. Téže noci měl jeden z nich ve snu zjevení: mají zvolit mladého muže, který jako první vejde za úsvitu do chrámu. Jeho jméno bylo Mikuláš. Když biskupové tomuto vyprávění o vidění naslouchali,

pochopti, že zvolený je určen k velkým věcem, a po celou noc se bez přestání vroucně modlili. Ráno se otevřeli dveře chrámu a vstoupil Mikuláš. Biskup, který měl vidění, k němu přistoupil a poté, co se ho zeptal na jméno, uvedl ho doprostřed shromáždění a představil ho ostatním. Všichni souhlasili s volbou a s jeho posvěcením na stolec biskupa v Myře. Příběh se možná odehrál jinak, tak proto, že – jak bylo řečeno – volby biskupa se vždy účastnil lid. Avšak životopisec, žijící v době, kdy biskupové měli samostatnější pravomoci vzhledem k laikátu, chtěl tímto

líčením zdůraznit dvě skutečnosti: Mikuláš byl jako laik ustanoven biskupem, a jeho volba nebyla výsledkem lidských shod, nýbrž jen a pouze vůlí Boží.

V roce 303 po Kristu ukončil císař Dioklecián svou politiku tolerance vůči křesťanům a rozpoutal kruté pronásledování, které s různou intenzitou trvalo asi deset let. V roce 313 císařové Konstantin a Licinius se dohodli v Miláně na sférách svých kompetencí, přičemž

první vládl Západu, druhý pak Východu. Vydali také edikt, jenž dával křesťanskému kultu svobodu. Šest let nato (319), na protest proti Konstantinově politice vstřícné křesťanům, Licinius znovu rozpoutal jejich kruté pronásledování.

Ve starobyklých pramenech o životě sv. Mikuláše (před IX. stoletím) nenacházíme žádnou zmínku o pronásledování. Uvědomíme-li si však, že biskup z Patary, Metoděj, čelil odvážně smrti, zdá se pravděpodobným, že i náš světec prošel vězněním a dalšími útrapami, v neposlední řadě patřícím na tolikerá soužení, kterým prochází jeho stáde.

Někteří autoři, jako např. Metafraste kolem roku 980 po Kristu, upřesňují, že Mikuláš trpěl za Diokleciánova pronásledování a byl uvržen do žaláře. Tady však, namísto toho, aby se zhroutil, svatý biskup podporoval a povzbuzoval věřící, aby byli pevní ve víře a neobětovali pohanským bohům. To vedlo představeného provincie k tomu, že ho poslal do vyhnanství. Pozdější autoři chtěli časově posunout pronásledování, jemuž byl Mikuláš vystaven, a ztotožnit ho s tím Liciniovým, spíše než s Diokleciánovým. To proto, aby se předešlo tomu, že Mikuláš byl v době pronásledování už biskupem, a podle nich, měl biskupské svěcení přijmout v letech 308-314.

Byzantský historik Niceforus Kalixtus, aby ještě více oživil působivost Mikulášova svědectví tváří v tvář mučednictví a znamením po mučení na těle, napsal: *Na koncilu v Niceji mnozí zářili apoštolskými dary. Mnozí z nich proto, že zůstali neochvějní ve vyznávání víry, nesli ještě na těle rány a znamení, zvláště pak mezi biskupy Mikuláš, biskup z Myry, Pafnuncius a další.*

Císař Konstantin, jehož politika byla nakloněna křesťanům, vydal 23. června 318 edikt, který těm, kdo byli odsouzeni obecnými soudy, dával možnost odvolat se k biskupovi. Avšak, zatímco těmito nařízeními se posilovala Církev v pohanské společnosti, tu vyvstal názor kolem přirozenosti Ježíše Krista jako Božího Syna (zda je rovna či nižší než Otce), který rozbouřil takovou polemiku, že dokonce rozdělila impérium na dva tábory. Schizma rozpoutal alexandrijský kněz Arius (256-336), současník svatého Mikuláše. Pro vyřešení této otázky a znovunastolení míru v impériu, svolal císař v roce 325 velké shromáždění (koncil) do Niceje.

Vzhledem k tomu, že se konal v Malé Ázii účastnilo se ho jen několik málo západních biskupů, zatímco východní byli přítomni téměř všichni. Někteří se snažili zpochybnit Mikulášovu účast na tomto prvním a tolik závažném ekumenickém koncilu, ale je-li pravda, že jeho jméno (stejně jako jméno S. pafnunia) na některých seznamech schází, je také pravdou, že se objevuje na seznamu Teodora Lektora kolem roku 515 po Kristu, považovaném za věrohodný od nejvýznamnějšího znalce seznamů koncilních otců (Edward Schwartz).

Jedna z nejznámějších modliteb východní liturgie se obrací na svatého Mikuláše těmito slovy: „*O blažený Mikuláši, který ses svými činy ukázal svému stádcí jako norma víry (kanóna pisteos) a vzor pokory a mírnosti, který, jenž jsi svou skromností dosáhl nejvznešenější slávy a svou láskou k chudobě nebeského bohatství, přimlouvej se za nás u Krista Boha, aby nám dal dosáhnout spásy duše.*“

Tato starobylá modlitba bývá často spojována právě s rolí, kterou Mikuláš zastával na Nicejském koncilu. Nedostatek dokumentace stran jeho působení v Niceji, nahrazují některé legendy, z nichž nejznámější (připisovaná po pravdě řečeno také S. Spiridionovi) je ta o *cihle*. Vzhledem k tomu, že schizma rozpoutal Arius, který neuznával rovnost přirozenosti mezi Bohem stvořitelem a Ježíšem Kristem, problém spočíval v dokázání, jak je možná víra v jediného Boha, jestliže i Kristus je Bůh. Navíc u vědomí, že křestní formule uvádí i Ducha svatého, snažil se Mikuláš dokázat možnost koexistence trojího bytí v jednom jediném. Vzal cihlu a připomněl kolem stojícím její trojí složení – ze země, z vody a ohně. To znamená, že božství Otce, Syna a Ducha svatého neruší základní pravdu, že Bůh je jeden. Zatímco tuto pravdu vykládal, tu náhle se z jeho rukou vyšlehl plamének, několik kapek spadlo na zem a v jeho rukou zůstala pouze suchá hlína.

Mnohem známější co do popularity je *legenda o políčku Ariovi*, spojená s malířskými zvyklostmi malovat nahoře v rozích obrazů Krista a Pannu Marii, jak jeden podává knihu evangelia, a Matka Boží štolu. Podle této legendy vzplál Mikuláš spravedlivým hněvem, když slyšel Ariovo rouhání, popírající Kristovo božství, pozvedl levici a dal mu políček. Protože událost byla oznámena Konstantinovi, císař ho nechal vsadit do vězení, zatímco biskupové mu odňali biskupská roucha. Žaláři se mu vysmívali a různě si z něj utahovali. Jeden z nich šel tak daleko, že mu spálil vous. V noci Mikuláše navštívil Kristus a Panna Maria a věnovali mu evangelium (znak biskupského magistéria) a štolu či omophorion (znamení jeho svátostné služby). Když se chystal Mikuláš slavit mši svatou, v duchu pokory si neoblékl biskupská roucha, ale po prvních slovech hle, z nebe sestoupila Panna Maria se štolou a anděl s mitrou. Jen co skončil slavení znovu mu narostl mohutný vous, který mu předchozí noci žaláři spálili.

Tyto legendy jsou však pozdějšího data, neboť kromě jeho přítomnosti na koncilu, se o jeho působení na tomto sněmu neví nic. Jisté je, že byl zastáncem Atanázia a pravověří, jinak by jej liturgie nenazývala *pravidlem víry*.

Mlčení dávných autorů stran Mikulášovy role na onom koncilu se vysvětluje skutečností, že Mikuláš zaujímal odlišný postoj, než bylo vystupování hlavy katolického pravověří, Atanázia z Alexandrie. I přesto, že byl velmi energické povahy, byl Mikuláš mnohem citlivější k rozkladu *souladu v Církvi*. Nezastavoval se, tak jako Atanázios, pouze u obrany víry do krajnosti, ale usiloval také všemi cestami přivést chybné (heretiky) do lůna Církve. Tento postoj se musel Atanáziovi jevit jako přílišná náklonnost ke kompromisu, a z toho plynoucí nehodnost být uveden mezi obhájci víry. Toto „*damnatio memoriae*“ ze strany Atanázia se vysvětluje také tím, že Mikuláš skoro jistě bojoval politicky v opoziční „straně“. Zatímco totiž Atanázios mluví o Ablaviovi, Konstantinovu prefektu, jak „milovaném od Boha“, starobylý Mikulášův životopisec jej označuje za „zvráceného a zlého“ (stejně se vyjadřuje i velký historik Eusebius z Cézareje a všichni pohanští historikové). Také dnes totiž vážení lidé politicky válčí na opačných stranách.

To, že se u sv. Mikuláše setkává velká láska k pravé víře s velkou láskou k souladu v Církvi, dosvědčuje sv. Ondřej z Kréty, který napsal: *Jak vyprávějí, procházel jsi ratolesti pravého kmene, a potkal jsi Teognida, svaté paměti, tehdejšího biskupa církve Marcianistů. Diskuze byla vedena psanou formou, dokud jsi ho neobrátil a nepřivedl k pravé víře. Ale protože mezi vámi dvěma došlo snad k nepatrné příkrostiti, svým vlídným hlasem jsi citoval slova apoštola, řka: „Pojď, smiřme se, bratře, dříve než nad naším hněvem zapadne slunce“.*

I přes zmínku o Marcianistech (mnohdy se uvádí Marcionité), byl Teognides skoro jistě nicejským biskupem v době koncilu, o kterém jsme mluvili. Přestože sympatizoval s heretikem Ariem, nechal se nicméně přesvědčit a nakonec podepsal koncilní akta. Mikuláš jsi dozajista přišel do styku už předtím a nepochybně měl podíl na tom, že se biskup nechal přesvědčit, aby podepsal akta koncilu. Teognides ani potom nezměnil svůj postoj k Atanáziovi, a rozhodně proti němu vystupoval. Ani po tříletém vyhnanství v Galii, nepřestal při návratu kritizovat pojem „jedné podstaty“, kterým Atanázius a Církev definovali vztah mezi Otcem a Synem. V roce 336 přispěl k tomu, že sv. Atanázius skončil ve vyhnanství.

Jak vidno, křesťanský starověk není výjimkou. I mezi zastánci pravé víry se tvoří různé „strany“. Dokonce to vedlo až protichůdným posuzováním v rovině spirituality. To je případ Teognida, kterého Sv. Ondřej z Kréty považuje za „svaté paměti“, pro jiné zůstává heretikem. Je to případ i Teodoreta (církevního historika), jehož řecká církev považuje za hereziarchu, ruská pak za „svatého“ (*blažennyj*). Stejný je i případ patriarchy Atanázia (729-752), jehož latinská církev považuje za ikonoklastu, zatímco řecká jej má „za svaté paměti“, protože poté, co byl zachráněn před utonutím právě sv. Mikulášem, činil pokání.

Konstantin ponechal pohanskému kultu svobodu, nicméně je zřejmé, že alespoň počínaje rokem 318, vzhledem k jurisdikčním pravomocem biskupů, měli uvnitř impéria privilegované postavení. Nemálo biskupů – a zdá se, že Mikuláš byl mezi nimi, - se snažilo nakolik to bylo možné vymýtiti znaky pohanského náboženství ze svých měst až k rozboření některých chrámů. V tomto smyslu nám tradice představuje i nasazení Mikulášovo. Ondřej z Kréty ve svém proslulém *Enkomiu sv. Mikuláše* se obrací na našeho světce zvoláním: *Obdělával jsi duchovní pole celé pro provincie Lycie, vytrhával trny nevěry. Svým učením jsi bořil oltáře model a kultovní místa odporných démonů a na jejich místech jsi budoval chrámy Kristu.*“

Podobně pojednává i Michal Archimandrita - i když zůstává velmi blízký textu Ondřejovu, „konkretizuje“ Mikulášovo dílo odkazem nikoli na zbraně slova a učení, ale na skutečné a

pravé železné tyče, kterými zbořil majestátně se vypínající Dianin chrám. Byl to největší z pohanských chrámů co do výšky i pestrosti dekorace, jakož i co do přítomnosti démonů.

Tato slova dokazují, že se Michael Archimandrita inspiroval přímými prameny z Myry. Pokud by se neopíral o tyto dokumenty, nemohl by vědět o této výjimečné roli Dianina chrámu. Při nedávných archeologických vykopávkách je skutečně ukázáno, že v roce 141 byl chrám přebudován a rozšířen lycijským mecenášem Opramoasem z Rodiapolu. To potvrzuje, že vyprávění mnicha Michaela nám zachovala to, o čem se mluvilo v Myře v VIII. století.

Je pravděpodobné, že pravdu má i Ondřej z Kréty, který nám ukazuje Mikuláše, jak boří pohanství zbraněmi slova. Nicméně, soudě dle energické povahy biskupa z Myry (projevené při jiných příležitostech), není nemožné že se odehrálo i to, o čem pojednává vyprávění archimandrity.

To, co mají společné, a mezi lidmi to bylo velmi rozšířené přesvědčení, že tyto pohanské chrámy byly obývány démony, takže když byly zbořeny, démoni byli bez střechy nad hlavou, proto byli nuceni hledat si jiná přístřeší.

Svatý biskup usiloval nejen o šíření pravdy evangelia, ale také vycházel vstříc potřebám chudých a potřebných. Slovo víry provázela praxe lásky.

Za časů jeho biskupské služby postihla Myru velká bída, která srazila obyvatelstvo na kolena. Zdá se, že Mikuláš se chopil různých iniciativ, aby pomohl

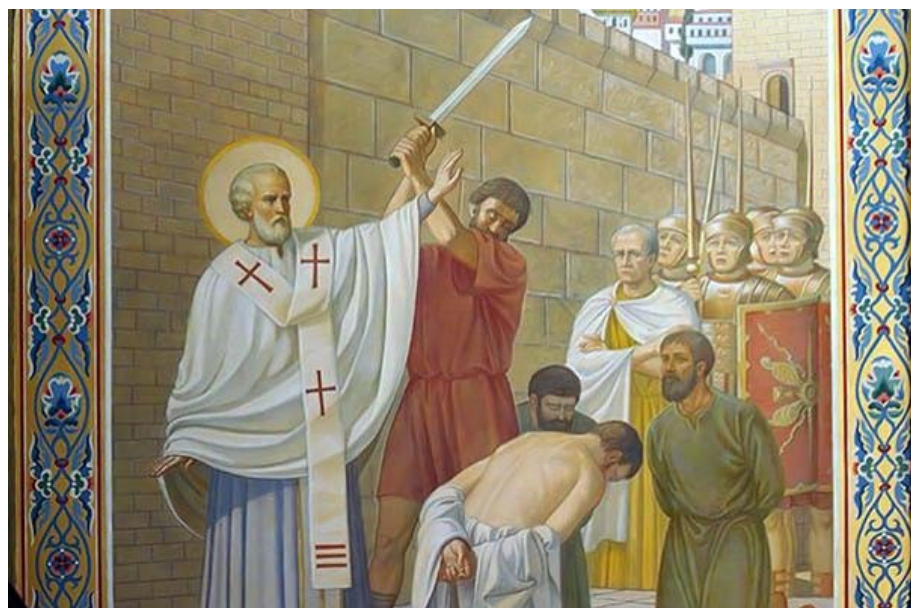
potřebným svého stáde a jejich ozvěna procházela staletími, takže se uchovala myrským v paměti. Jedna legenda vypráví, že se ve snu zjevil sicilským obchodníkům a vybídl je, aby se vypravili prodávat obilí do jeho města a dodal, že jim nechává pečeť. Když si obchodníci uvědomili, že měli stejné vidění a našli i stejnou pečeť, hned se po moři vydali do Myry a zásobili obyvatelstvo obilím.

Ještě známější je epizoda o lodích, které se plavily z egyptské Alexandrie a kotvily v myrském přístavu. Mikuláš přispěchal, vystoupil na jednu z lodí a požádal kapitána, aby vyložil jisté množství obilí. Ten mu však odpověděl, že to není možné, protože je to obilí pro císaře a je přesně navážené. Pokud by se zjistilo, že něco schází, vina by padla na něj. Mikuláš mu odvětil, že odpovědnost přebírá on sám, a nakonec se mu podařilo ho přesvědčit. Obilí bylo vyloženo a lidu se velmi ulehčilo, nejen proto, že si zaobstaral potřebné živobytí, ale také proto, že zoral půdu a zasel zrno, co zbylo, takže v následujících letech mohl sklízet. A pokud jde o „alexandrijské“ lodě, ty dorazily do Cařihradu a jak se kapitán právem obával, náklad musel projít váhovou kontrolou. Jaká

byla jeho radost a úžas, když viděl, že hmotnost vůbec neklesla, ale byla stejná jako když lodi vyplouvaly z Alexandrie.

Tento zázrak je nejen motivem mnoha obrazů, které jej zachycují, ale také mnoha lidových tradic spojených s chlebem sv. Mikuláše.

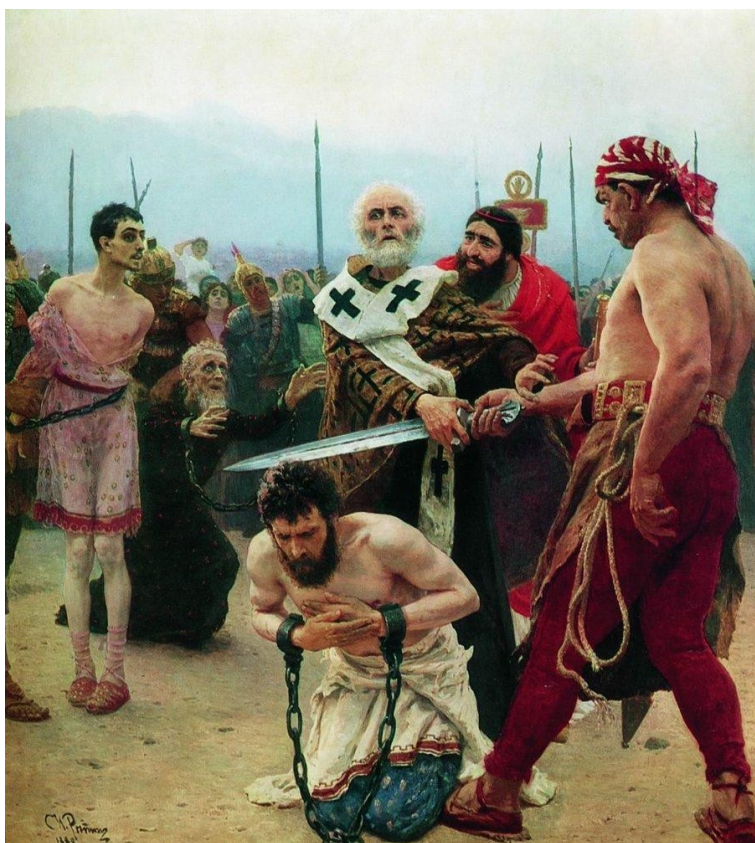

Všechny epizody, o kterých se doposud pojednávalo, procházely netečností času. Myrští si o nich vyprávěli a přes babičky k vnoučatům se uchovaly až do VIII.-IX. století. Dlouhá ústní tradice je zbavila historických rysů, takže se dnes jeví spíše jako „tradice“ či „legendy“. Jména hlavních postav událostí se skoro zcela

vytratila. Je pravdou, že v mnoha *Životech svatého Mikuláše* se uvádějí jména rodičů, strýce archimandrity, jeho předchůdce na myrské katedře, lodivoda, který jej vedl na pouť do Egypta a do Svaté země, atd. Jsou to však jména, která s našim Mikulášem nemají nic společného. Je třeba se smířit s tím, že kromě koncilu v Niceji a biskupa Teognida, se žádné jméno v životě našeho světce neobjevuje před dějinami tří nevinných zachráněných před stětím.

Tento příběh spolu s následujícím o byzantských generálech (*Praxis de stratelatis*) je nejsilnější částí všech mikulášských epizod. Ve starověku se toto vyprávění mnohdy neoznačovalo jako *Praxis de stratelatis* (vyprávění o generálech), ale prostě jako *Praxis tou hagiou Nikolaou* (dějiny svatého Mikuláše), aby se tím zdůraznilo, že jde o nejvýznamnější epizodu ze všech, které o svatém Mikuláši pojednávají. Skoro jakoby všechny ostatní epizody ve srovnání s tímto příběhem ztrácely svou důležitost.

Když jednou v myrském přístavu kotvilo několik vojenských lodí, došlo na nedalekém placomském trhu k šarvátce, z části vyprovokované právě žoldáky, kteří tak dali volný

průchod napětí z drsného života. V onom zmatku pořádkové síly zatkli tři myrské občany, kteří byli po hromadném procesu odsouzeni k trestu smrti. Mikuláš v tu dobu právě rozmlouval s generály Nepozíánova vojska, Ursem a Erpiliem, kteří ho zpravovali o své nadcházející vojenské misi proti Taifalům, jednomu gótskému kmeni, který podněcoval vzpuru ve Frýgii. Na pozvání svatého Mikuláše se generálům podařilo obnovit pořádek. Ale tu přispěchalo za biskupem několik občanů a sdělilo mu, že starosta Eustazius odsoudil k smrti ony tři nevinné.

Mikuláš se v doprovodu generálů vydal do Myry. Když dorazil na místo zvané *Leone*, potkal pár lidí, kteří mu řekli, že odsouzení jsou na místě zvaném *Dioscuri*. Mikuláš tak pokračoval až ke kostelu svatých mučedníků Crescentia a Dioscorida. Tady se dověděl, že odsouzení už byli odvedeni do *Berry*, místo, kde se obvykle odsouzenci popravovali. Byl si dobře vědom, že jedině on jako biskup, může kata zastavit. Zrychlil proto krok a prodíral se davem, který se na podívanou sešel. Kat už byl připraven, odsouzenci měli hlavy ve špalcích, když Mikuláš vztáhl ruku a katovi vzal meč z rukou.

Poté, co osvobodil nevinné od stětí, vydal se do paláce starosty Eustazia a bez ohlášení vstoupil. Jen co stanul před starostou důrazně ho pokáral a obvinil ho z bezpráví, násilí a z korupce. Když pohrozil, že záležitost oznámí císaři, Eustazius mu odpověděl, že byl uveden v omyl dvěma váženými obyvateli Myry, Simonidem a Eudossiem. Avšak Mikuláš, aniž by zjišťoval podrobnosti, mu znovu vyčetl korupci a hříčkou slov mu sdělil, že to nebyli Simonides a Eudossius, kdo ho zkorumpovali, nýbrž Chrysaffius (zlato) a Argyrus (stříbro).

Když tak Mikuláš znovu nastolil pravdu a spravedlnost, nepočínal si vůči němu krutě, ale kajícímu starostovi odpustil.

Trojice generálů, povzbuzena postojem svatého biskupa, se znovu vydala na moře a dorazila do Frýgie, kde se jim podařilo podrobit hnutí vzbouřenců proti impériu. Zčásti díky úspěchu výpravy, zčásti proto, že Nepozíán byl příbuzným císaře, jejich návrat do Konstantinopole byl v atmosféře pravého a nefalšovaného triumfu. Nicméně sláva a pocty trvaly jen krátce, protože jsou často provázeny žárlivostí a závistí.

Životopisci vyprávějí o zlovolných ďábelských pokušeních, jisté je, že velmi záhy se vytvořila skupina odporu proti Nepozíánovi a jeho druhům. Těm, kdo ji tvořili, se podařilo získat mocného prefekta Ablavia, který přesvědčil císaře, že trojice generálů chystá spiknutí, aby jej svrhli z trůnu. Ať už přesvědčen či nikoli o důvěryhodnosti zprávy, Konstantin než by se vystavoval riziku, raději je nechal uvrhnout do vězení. Po několika měsících Nepozíánovi následovníci začali uvažovat, jak generály dostat z vězení. Jejich nepřátelé se proto vrátili k Ablaviovi s příslibem peněz ve svůj čas, a přesvědčili ho, aby císaři navrhl drastičtější řešení. A Konstantin skutečně rozkázal, aby je téže noci usmrtili.

Jen co se zprávu dozvěděl žalárník, běžel to oznámit generálům. Ty jala hrozná úzkost. Vědom si blízké smrti, rozpomněl se Nepozíán na zásah biskupa Mikuláše „in extremis“ ve prospěch tří nevinných. Obrátil se proto k Pánu s touto modlitbou: „*Pane, Bože tvého služebníka Mikuláše, měj s námi slitování, a pro své milosrdenství a na přímlovu tvého služebníka Mikuláše. Jako jsi pro jeho zásluhy měl slitování se třemi muži, nespravedlivě odsouzenými a zachránil je od jisté smrti, tak nyní navrať život i nám, pohnut k milosrdenství přímlovou tohoto svatého biskupa*“.

Pán vyslyšel Nepoziánovu modlitbu, kterou k němu spolu s ním vznášeli i jeho druhové. Téže noci se svatý Mikuláš zjevil ve snu císaři a pohrozil mu: „*Konstantine, vstaň a osvobod' tři generály, které držíš ve vězení, protože tam byli uvrženi neprávem. Neučiníš-li, jak jsem ti řekl, promluví s Kristem, králem králů, rozpoutám válku a tvé pozůstatky dám za potravu dravé zvěři a supům*“. Vyděšen se Konstantin tázal, kdo je: „*Jsem Mikuláš, biskup hříšník, a sídlím v Myře, metropoli Lycie*“.

Mikuláš se zjevil s hrozbou také Ablaviovi, a když si ho císař nechal zavolat, oba se domnívali, že je to dílo magie. Poslali pro tři generály a chtěli po nich vysvětlení. Hovor se vedl o „magii“, když tu se Konstantin zeptal Nepoziána, zda zná muže jménem Mikuláš. Nepozián se rozzářil a uvědomil si, že jeho modlitba byla vyslyšena. A vše císaři vypověděl. Ten je okamžitě nařídil pustit na svobodu. Ba co víc, chtěl, aby se vypravili do Myry poděkovat svatému biskupovi a předali mu jeho jménem drahocenné dary, mezi nimi knihu evangelii zdobenou zlatem a zlaté svícny. Jiní autoři dodávají, že když přišli do Myry, ostříhali si vlasy na znamení vděčnosti a úcty ke světcům.

Mezi mnoha iniciativami světce ve prospěch obyvatelstva Myry, se kolem VII. století vyprávělo o jeho zásahu pro snížení daní pro obyvatele Myry (*Praxis de tributo*).

Mnozí historikové vědí o Konstantinově tendenci zatěžovat obyvatele impéria přílišnými daněmi. I když křesťané usilovali o jejich zmírnění, pohané jako Zosimos připomínali, že Konstantin byl nucen k tíživé daňové politice kvůli své přehnané marnotratnosti. Neznámý autor, který napsal *Epitome de Caesaribus* popisuje jeho daňovou politiku těmito slovy: *Po deset let vynikající, v následujících dvanácti letech kořistník, v posledních deseti letech se mu říkalo poručenec pro jeho přehnanou rozhazovačnost*.

Když se i město Myra octlo před povinností platit přehnané daně, obrátili se představitelé města na Mikuláše, aby napsal císaři. Mikuláš udělal víc. Ihned se vypravil do Konstantinopole a žádal o audienci. Anonymní autor se na tomto místě nechává unášet, aniž by si uvědomil, že Mikuláš byl Konstantinovým současníkem, představuje biskupy hlavního města, jak se shromáždili v chrámu Matky Boží v Blacherne, vzdávají mu poctu a prosí o jeho požehnání. Stranou přehnanosti podobného přijetí, tento chrám byl zbudován sto let po světcově smrti.

Hagiografické příkrášlení je patrné i ve chvíli Konstantinova příchodu. Ještě předtím, než začal rozhovor, císař odhodil svůj plášť a hle, tento se setkal s paprskem světla a zůstal na něm pověšen. Zázrak naplnil císaře bázní a podnítil jeho vstřícnost. Když mu Mikuláš vypověděl, jak jsou obyvatelé Myry decimováni daněmi a žádal ho o jejich citelné snížení, zavolal si císař notáře a knihovníka Teodosia a na Mikulášovo přání provedl zásadní redukci na pouhých sto denárů.

Mikuláš vzal list, na němž byl úleva stvrzena, namotal ji na bambusovou hůlku a hodil do moře. Božím řízením hůlka dorazila do přístavu v Myře a dostala se do rukou daňových úředníků, kteří byli velmi překvapeni, ale přizpůsobili se. Nicméně však v Konstantinopoli namítli Konstantinovi rádci císaři, že úleva byla trochu přehnaná. Císař si proto znovu zavolal Mikuláše, aby upravil výši daně, kterou by měli obyvatelé Myry platit. Světec mu odpověděl, že před třemi dny list dorazil do Myry. Vzhledem k tomu, že to bylo nemožné, Konstantin slíbil, že pokud je tomu skutečně tak, potvrdí předchozí výměr.

Když císařští nunciové, které vyslal, aby vše ověřili, dorazili zpátky do Konstantinopole, potvrdili, že Mikuláš mluvil pravdu. Císař dodržel slovo a daňovou úlevu potvrdil.

S ohledem na tradici podle které byl Mikuláš stár už v době Nicejského koncilu, náš světec zemřel s největší pravděpodobností velmi blízko roku 335 po Kristu. Stejně jako o jeho narození, tak ani o jeho smrti se toho mnoho neví. Epizody a zvláštnosti, o nichž čteme v některých Životech se netýkají našeho Mikuláše, ale svatého mnicha, který žil ve stejném kraji o dvě století později.

V roce 1087 podniklo město Bari námořní výpravu při níž se zmocnila ostatků sv. Mikuláše, které pak byly následně definitivně uloženy v kryptě baziliky, zbudované k jeho počtě. Úmysl zmocnit se jeho ostatků pojali barijští proto, aby zvýšili prestiž města poté, co z důvodu normanského podmanění ztratilo roli rezidence catepana a tedy metropole byzantské Itálie. Přítomnost relikvií tak významného světce byla za oněch časů pro město nejen duchovním požehnáním, ale také z něj učinilo metu poutníků a tedy zdroj ekonomického blahobytu.

Dějiny města Bari nezačínají až svatým Mikulášem. Město zmiňuje už Horatius a Tacitus, a po dlouhé odmlce město náhle povstává v IX. století za třicetiletého panství saracénů (841-871), během něhož došlo ke konsolidaci obchodu se Sýrií a Egyptem. Frankobyzantské znovudobytí města z něj učinilo sídlo byzantského stratéga a poté, od roku 968, samotného catepana, císařského místodržitele v tematu *Longobardie*, to znamenalo v jižní Itálii. V tomto století, kdy Bari bylo hlavním městem jižní Itálie, stáli v jejím čele dva významní catepani: Basilius Mesardonita, který v roce 1011 znovudobyl město a vyrval je z rukou vzpurného Mela; a Basilius Bojoannes, autor nejrozsáhlejší byzantské obnovy italského jihu. V roce 1071 město dobyli Normani, kteří pak více jak půl století bojovali jako žoldáci, jejichž vědomí zvláště narostlo po roce 1053 díky velkému vítězství nad papežskými a byzantskými vojsky. Rezidencí dobyvatele Roberta Guiscarda se několik let nato stalo Salerno, poté, co se spolu s bratrem zmocnili Palerma v lednu roku 1072.

Bari, které bylo považováno za nejbohatší město jihu, tak bylo znenadání zaskočeno. Hrozilo, mimo jiné, že přijde o jihovýchodní trhy. Městská podnikatelská šlechta proto musela podat návrhy východisek z tíživé situace. Jedním, který byl posléze realizován,

byla krádež ostatků sv. Mikuláše, počín, který měl alespoň vyrovnat ztrátu role hlavního města. Operace tohoto druhu byly ve středověku časté – stačí vzpomenout na sv. Marka a Benátčany či sv. Ondřeje a obyvatele Amalfi – a obvykle tak bylo dosaženo očekávaného účinku, tedy upevnění stability města semknutého kolem svatého symbolu, ale také přilákání cizích, aby tu začali s obchodem.

Město Bari, přehlíženo ze strany politické moci, jejíž centrum přesídlilo k Tyrhénskému moři, se mohlo konečně svobodně rozvíjet a najít ve svém vlastním středu nové ideje a lidi schopné je uskutečnit. Nebylo tu velkých osobností, je pravdou, že Curcorius, který sepsal pro Nicefora vyprávění o přenesení ostatků sv. Mikuláše, není znám z jiných dokumentů. Velká soudržnost však panovala v obchodních vrstvách, vědomých si své moci. I když město přišlo o politickou prestiž, vůbec to neznamenal, že bude hrát nějakou druhořadou roli.

V této podivuhodné syntéze zájmů, kterou dokázal vyjádřit jen středověk, se u obyvatelstva Bari setkáváme jak s náboženským vědomím, tak s obchodním duchem. Krádež relikvií tak slavného světce by vtisklo Bari velký náboženský význam, který dosud postrádalo (arcibiskup se nadále uváděl jako arcibiskup Canosy a Bari) a probudilo by poutní hnutí, které v té době znamenalo to, co dnes náboženský turismus.

Volba sv. Mikuláše byla celkem přirozená. V Bari bylo nejrozšířenějším jménem po svatém Janu právě Mikuláš (k jeho počtě tu už tehdy stály tři nebo čtyři kostely). Na druhé straně místo, kde spočívalo tělo sv. Mikuláše (Myra v Malé Ázii) už tehdy napadali Turci, takže barijští nemohli být obviňováni, že ho ukradli východním křesťanům. Myra navíc ležela na trase, po níž se často plavily barijské lodi do Sýrie, a proto nebylo třeba organizovat speciální výpravu, ale dala se přidružit k obchodní cestě. Nehledě na to, že svatý Mikuláš byl už tehdy v křesťanském kalendáři světce číslo 1, a proto přítomnost jeho těla v Bari by zajistila obrovský příliv poutníků.

Obchodní svět města Bari dokázal i bez politické najít ideu, která byla v zájmu všech, počínaje kněžími, přes obchodníky až k námořníkům. A tak došlo k tomu, že z jara roku 1087 vypluli z Bari tři lodi naložené obilím a dalšími zemědělskými produkty na obvyklou obchodní cestu do Sýrie. Pravděpodobně už tehdy se na náměstí i dvorech zmiňovala možnost uloupení ostatků, ale nebylo to skutečným záměrem. Niceforos o tom výslovně říká: nápad přišel několika moudrým a slovutným občanům Bari, kteří se vydali do Antiochie s lodmi, naloženými obilím a dalším zbožím.

Podle jiného z pramenů (*Kyjevská legenda*, ruský text kolem roku 1094), nápad se zrodil v hlavě jednoho svatého barijského kněze (v němž by někteří rádi viděli opata Eliáše). Ve snu se mu zjevil svatý Mikuláš a žádal ho, aby svolal klérus a obyvatele města

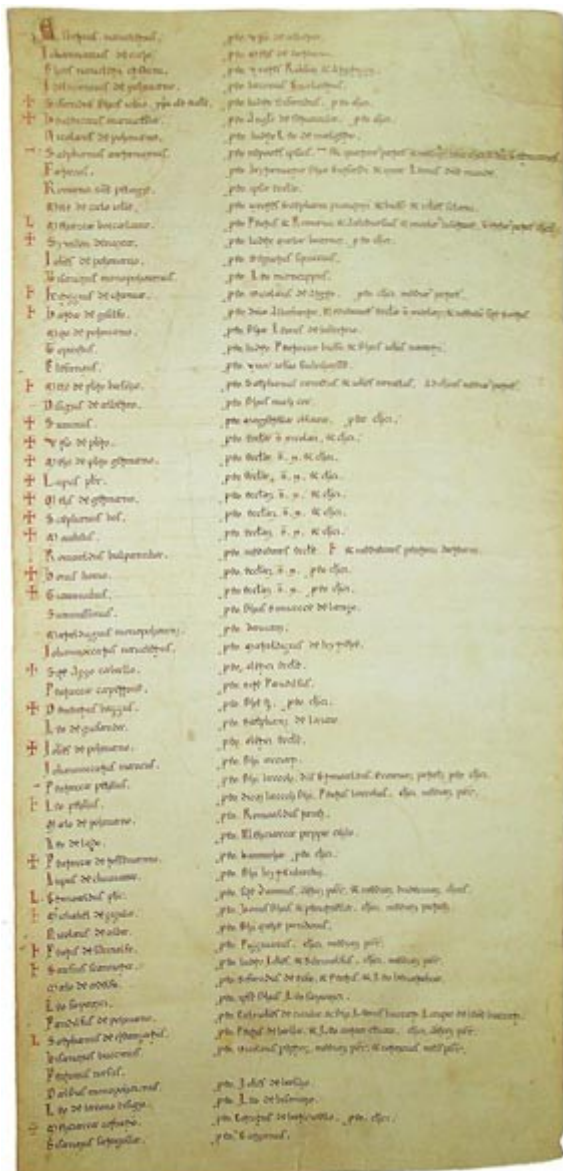

a sdělil jim světcovu vůli, že chce přijít a přebývat v tomto městě. Pod tímto hagiografickým stylem lze číst souhlas občanů i kléru s uskutečněním tohoto záměru, o němž mezi obyvatelstvem panovala naprostá shoda. Je však obtížné říci, zda byli obyvatelé o počínu informováni. Zřejmě ne, protože přílišná publicita by mohla uškodit jeho zdaru.

Počátkem roku 1087 vyplulo z Bari do Antiochie asi 80 námořníků, obchodníků a otroků (počet 62 se vztahuje na účastníky požívající občanských práv) na třech lodích naložených obilím a cereáliemi. Podle arcikněze Jana, jednoho ze dvou barijských autorů *Translatio*, už po cestě tam podnikli Barijští výzvědnou misi, z níž vyplynul jako nevhodný pokus zmocnit se relikvií z důvodu přítomnosti Saracénů, kteří se tam ve velkém počtu sešli na pohřeb jejich vůdce. Pokračovali tedy v plavbě a dorazili do zátoky Sv. Šimona, antiochijského přístavu. Zatímco někteří zůstávali na stráž, skuteční a praví obchodníci se vydali do ulic a na náměstí, aby prodávali své produkty. I z následného vyprávění je zřejmé, že Barijští dokončili všechny komerční záměry, proto je obtížné říci jak dlouho se v Antiochii zdrželi. Ví se, že se v tomto městě setkali s benátskými kupci, kteří rovněž mezi sebou probírali možnost krádeže relikvií sv. Mikuláše, tím spíše, že Lycie byla zamořena Saracény a hrozilo, že relikvie tohoto velkého světce skončí v rukou nevěřících. Barijští proto uspíšili své záležitosti a dohodli se kudy se vypraví. Bylo například rozhodnuto, že vyhoví žádosti dvou poutníků pocházejících z Jeruzaléma, aby se k nim připojili. Jedním z nich byl Francouz Alexandr, a druhý byl Řek. Mohli by se hodit jako překladatelé při vylodění v myrském přístavu Andriaké.

Když se tři lodě blížily na zpáteční cestě k přístavu Andriaké, velitelé se rozhodli vyhnout – nakolik to bude možné – střetu se Saracény, a preventivně poslali několik mužů spolu se dvěma výše uvedenými poutníky. Jen co se v tomto ohledu ujistili, a zatímco na lodi zůstávalo asi patnáct mužů spolu s veslaři, zbývajících 47 se vydalo asi dva kilometry do vnitrozemí a směřovali ke kostela, v němž se uchovávaly ostatky sv. Mikuláše, který ležel asi kilometr od obydlené části. TV kostele našli čtyři byzantské mnichy, které požádali o manu, tekutinu, která se tvoří u hrobu světce. Jiní poklekli k modlitbě, aby tak vzbudili dojem skupiny poutníků. Ti nejmladší však tímto zastíráním ztráceli trpělivost. Konečně Barijští odhalili svůj záměr odnést relikvie do bezpečí, vzhledem k hrozícímu tureckému podmanění. Byli ochotni vyjednávat i finančně. Zpočátku, snad proto, že je nebrali příliš vážně, jim mniši namítali, že světec nikdy nikomu nedovolil přenést ho jinam. Dokonce i makedonský císař Basilius musel od podobného záměru upustit. Jakmile však mniši pozorněji pohlédli na své žadatele a všimli si, že mají pod pláští zbraně, pochopili, že jejich záměry nejsou planými řečmi, ale pevnými rozhodnutími. Jeden z mnichů proto začal pomalu ustupovat k bráně, rozhodnut informovat obyvatele Myry o tom, co se děje. Barijští však předem bránu zablokovali, takže ubohý mnich zůstal nehybně stát. Ba co víc, jeden z barijských tasil meč a položil jej na hrdlo Božího muže s hrozbou, že ho zabije, jestliže nepromluví a neukáže místo, kde se nachází hrob světce.

V tu chvíli zasáhl druhý mnich, který pochopil, že jakýkoliv odpor by byl marný a v důvěře, že se mezitím může stát cokoli, co by zabránilo ztrátě svatého pokladu, ukázal kolemjdoucím místo, kde svaté relikvie spočívaly. Barijští si povšimli, že to byl právě otvor, odkud vycházela svatá mana.

Dobový pergamen se seznamem námořníků, kteří v roce 1087 přepravovali relikvie světce z Myry do Bari

Začali tedy s dobýváním hrobu, opatrně, aby nezasáhli relikvie. Čas ale ubíhal a někteří začali propadat nervozitě. Tehdy jeden mladík, jmenoval se Matouš, se rozhodl překonat všechny strach a rozbil desku sarkofágu. Poté, co odstranil víko, dostal se do sarkofágu, zabořil ruce do many, která ho naplňovala a vytahoval kosti světce. Všichni zůstali ohromeni, jednak z přímého pohledu na relikvie, jednak zburcování nad způsobem, jakým se kosti vyjímal. Událost se ukázala jako pravdivá a to všechny uklidnilo. Mezi barijskými byli také dva kněží, Lupo a Grimoaldo. Ten druhý měl během celé operace položenu na sloupu nádobku s manou. Nepozorným pohybem ji však shodil. Ozval se rachot, jaký předchází rozbití na kousky. K tomu však nedošlo. Po prvním okamžiku překvapení se událost vykládala jako příznivé znamení, souhlas ze strany Pána i samotného světce s tím, co dělají.

Tak Matouš dokončil přesun relikvií, předložil je výše uvedeným dvěma kněžím, kteří je políbily a uložili do plátna. Kdosi se pokoušel vzít i nádhernou ikonu, zavěšenou na stěně, ale ostatní mu to rozmlouvali, aby čtveřici mnichů aspoň něco po světci zůstalo. Poté co sebrali relikvie a skoro za tichého zpěvu se vypravili k lodím. Po krátkém váhání, které z lodí by se mělo dostat té cti relikvie vézt, se konečně dohodli a zvedli kotvy.

Námořníci začali vyplouvat z přístavu, když spatřili přibíhat první obyvatele Myry, které stačili mniši zpravit o tom, k čemu došlo. Někteří volali, aby jim aspoň část relikvií nechali, ale barijští odpověděli, že jim nechali manu a ikonu. Už z povzdálí zahlédli, jak mlátili jednoho z mnichů, protože myrští se domnívali, že se za peníze nechají přesvědčit. Tak se loď vzdálily. Začala zpáteční cesta, která nebyla vůbec rychlá. Prameny to připisují špatnému počasí. Je jisté, že zpočátku ubíhala velmi pomalu. Noc onoho památného dne strávili na místě zvaném Caccavo (blízký stov Kekowa). Za rozbřesku odpluli a dorazili k ostrovu Megiste a poté se vydali na otevřenou moře, přičemž špatné počasí stále více ztěžovalo navigaci. Aniž by urazili nějak dlouhý kus cesty byli přinuceni zamířit k Pataře, rodnému městu světce. Tady bylo obtížné vůbec zakotvit, ale protože jiná volba nebyla a nemohli se zdržovat, neboť se nacházeli ještě příliš blízko Myře, vypluli.

Vanul silný vítr a zuřila bouře. Byli proto nuceni zajet do přístavu Perdicca, kde zmožení námahou začali pochybovat, že světec s jejich počinem souhlasí. Někteří dokonce navrhovali zavézt ostatky zpátky do Myry či do Patary. Jiní živili podezření, že některý z námořníků se dopustil loupeže a přivlastnil si část ostatků. Tyto hlasy se rozmáhaly natolik, že se námořníci začali vzájemně obviňovat. Velitelé tedy dospěli k návrhu, že svolají všechny účastníky výpravy a nechají je přísahat na knihu evangelia, zda někdo

nevzal něco z ostatků. Pět námořníků nenašlo sílu k přísaze a přiznali, že si kousek ostatků schovali. Poté, co se tyto vrátily na své místo, mohli konečně ulehnout ke spánku. Zjitra nebylo po bouři ani památky a plavba mohla úspěšně pokračovat. Tak dorazili do přístavu Makri. Když se po krátké zastávce znovu vydali na moře, udála se epizoda, která nemálo přispěla k povzbuzení. Jeden z námořníků, jménem Disigijs, vyprávěl, že se mu ve snu ukázal svatý Mikuláš, a řekl mu: „*Nebojte se, během dvaceti dnů cesty budeme společně v Bari.*“

Na ostrově Ceresano doplnili všechny zásoby a především se zaopatřili značným množstvím vody. Tak po nejdelším úseku plavby dorazili do Mila, kde přenocovali. Na úsvitu se vydali zpátky na moře. Také onoho dne se udála epizoda, která jim vlila důvěru a odvalu. Kolem lodi neustále kroužil ptáček, který je provázel už od přístavu v Milo. Mikuláš, syn kapitána Alberta, natáhl ruku a zval ho, aby se přiblížil. Po chvíli ptáček skutečně přilétl a usedl mu na dlaň. Poté znovu vzlétl a spočinul na místě, kde byly uloženy relikvie. Poté znovu vzlétl a ještě chvíli loď sledoval, načež zmizel.

Dále pak kotvili u ostrova Stafnu (Bonapolla), poté v nejvýznamnějších přístavech Geraky a města Monemvasia na východním pobřeží Peloponésu. Obeplovavající jižní část Peloponésu, dorazili do Methone, kde podruhé významně doplnili zásoby.

Ještě předtím než zamířili do Bari, udělali krátkou zastávku v Sukea (jde snad o zátoku ostrova Kefalonie). Odtud konečně nabrali směr do Itálie. Jakmile dopluli do vzdálenosti asi čtyř či pěti mil od Bari, právě v úrovni San Giorgio, rozhodli se strávit noc v pobřežní zátocce. Ráno, v neděli 9. května 1087 připlulo několik bárek a poté, co se dověděli radostnou zprávu, spěchali pochopitelně informovat obyvatele Bari o příjezdu lodí z posvátným nákladem. Na San Giorgio pak byly ostatky světce uloženy do dřevěné truhlice pokryté vzácnými sukny, zakoupenými v Antiochii. Poté se pozvolna plavili do přístavu, kam dospěli v poledne téhož dne za přítomnosti bezpočetného zástupu, který se tu mezitím shromáždil, aby byl přítomen mimořádné události.

Lidové slavení v Bari však bylo poznamenáno zásadním váháním. Komu relikvie svěřit? Ve městě nebyl ani kníže Ruggero, který tou dobou pobýval v Římě, kde se právě ten den účastnil korunovace papeže Viktora III. V Římě byl zřejmě i jeho bratr Boemondo, v každém případě se nikde poblíž Bari nenacházel. Ve městě nebyl ani arcibiskup Ursone, který byl spolu s arcijáhnem Janem na cestě z Canosy do Trani, kde se měl připravit na cestu do Svaté země. Přítomni byli pouze nižší hodnostáři, jimž ale námořníci nemínili relikvie svěřit.

Katedrální klérus byl okamžitě ochoten relikvie převzít, ale námořníci jim odpověděli, že se už dohodli na tom, že světci musí být zbudován nový chrám, možná na místě někdejšího catepanova dvora.

Aby situaci vyřešil vystoupil opat nejvýznamnějšího barijského kláštera, totiž sv. Benedikta. Opat Eliáš vystoupil na palubu lodi, na níž se nacházely ostatky a dal se do řeči s veliteli. Dospěli k následující dohodě: relikvie se budou uchovávat v kostele sv. Benedikta do doby, než se lidé po dohodě s biskupem definitivně nerozhodnou; kromě toho budou kostel i relikvie pod přísným dohledem ozbrojené stráže. A tak také učinili.

Ostatky byly s hlubokou úctou vyloďeny, položeny na kočár a za doprovodu obrovského zástupu dopraveny do kostela sv. Benedikta, kde byly uloženy a hlídány ozbrojenou stráží. Den nato se mimořádnou zprávou dozvěděl arcibiskup. Okamžitě přerušil přípravy na cestu a spěšně se vrátil zpátky do Bari spolu s arcijáhmem katedrály. Odebral se do kostela sv. Benedikta, padl před relikviemi na kolena a modlil se. Když povstal, obrátil se ke strážím a přikázal převést relikvie do katedrály. Strážní však odvětili, že si lid nepřeje, aby se relikvie uchovávali v katedrále, ale chtějí zbudovat nový chrám. Rozhořčen a ponížen odešel Ursone na biskupství. Námořníci – zřejmě na popud opata Eliáše – poslali k arcibiskupovi delegaci, aby mu vyložili svůj záměr a vyžádali si jeho požehnání. Ursone však nechtěl jejich důvodům popřát sluchu. Podle něj měly relikvie spočinout v katedrále. Shromáždil proto vlastní ozbrojenou eskortu a vyzval i ostatní věřící, aby se připojili k zástupu, který směřoval ke kostelu sv. Benedikta, aby relikvie přenesl násilím.

S velkou pravděpodobností lid tušil či obával se tohoto přesunu, proto když se arcibiskupova eskorta snažila prolomit kordon stráží, došlo ke střetu s několika mrtvými (dva nebo tři) a mnoha zraněnými.

Znovu zakročil opat Eliáš. Mimo jiné se mu podařilo přesvědčit biskupa a zabránit masakru. Protože Ursone nechtěl mít na svědomí další mrtvé, nařídil, aby se jeho garda stáhla.

Když se ukázalo, že všichni jsou rozumnější než arcibiskup, Ursone souhlasil s požadavkem námořníků, aby postoupil catepanův dvůr, který mu odkázal zesnulý Robert Guiscard k vybudování nového kostela.

Robertovo darování arcibiskupovi bylo potvrzeno pergamenem vévody Roggera Borsy, s datem 1087 a uchována v archivu barijské katedrály. Touto listinou Roggero daroval arcibiskupu Ursonovi catepanův dvůr (*curtem que vocatur de catapano que nobis nostreque reipublice pertinet*).

Arcibiskupovi bylo dovoleno zbudovat tu kostel k počtě sv. Mikuláše a tento, stejně jako ostatní budovy zůstane *in potestate archiepiscopii et archiepiscopi prefati eiusque successorum*. Dále pak potvrzuje darování čtvrti Canale, jakož i kostela sv. Anděla *in monte Ioannacii*, a dalších darování Roberta Guiscarda.

Sepsal notář Grimoaldo, roku *millesimo octogesimo septimo mense iunio indictione decima* (10. června 1087).

Velmi cenné jsou podpisy, které následují: vévody Ruggera bratří Boemonda a Roberta, trojského biskupa Gualtieria, Enrica, hraběte z Monte Sant'Angelo, a normanský kníže Amico di Giovinazzo.

Na základě toho darování byl pověřen opat Eliáš vypracováním projektu a postupu prací.

Arcibiskup Ursone, který

kvůli přijetí relikvií sv. Mikuláše odložil pouť do Jeruzaléma, poté, co se rozhodl darovat starobylý catepanův palác na vybudování nového chrámu, mohl se vydat na pouť.

Neuběhly ani dva roky, zatímco Eliáš byl v plné činnosti budování nové baziliky, Ursone zesnul v Pánu (14. 2. 1089). Během několika málo dní lid zvolil Eliáše arcibiskupem. Tento byl skutečně potěšen takovou jednomyslností lidu, vždyť ještě po létech napsal: „*Omnis barine civitatis populus cunctusque clerus, Rogerio quoque duce huius civitatis tunc dominatore consentiente*“.

Navíc se změnil i papež. 12. března 1088 usedl na Petrův stolec Oddo z Lagery, který přijal jméno Urban II. A vzhledem k tomu, že jeho největšími podporovateli proti vzdoropapeži byli Normani, začal cestovat na jih s cílem znovunastolení míru především mezi vévodou Roggerem a bratrem Boemondem. Tohoto smíru bylo dosaženo v září 1089 na koncilu v Melfi, právě přenecháním Bari Boemondovi. Při té příležitosti pozval arcibiskup Eliáš papeže do Bari na uložení ostatků sv. Mikuláše do právě dokončené krypty.

Papež tak 1. října 1089, za přítomnosti Boemonda a dalších normanských šlechticů, přenesl relikvie sv. Mikuláše z kostelíka sv.

Štěpána do krypty. Následujícího dne udělil biskupské svěcení arcibiskupu Eliášovi, který už ostatně zastával svůj úřad jako „zvolený“.

Kromě barijských kronik se o této události píše i v bule samotného papeže Urbana II. V tomto listu arcibiskupu Eliášovi papež Urban II. vzpomíná na přenesení ostatků sv. Mikuláše, na jejich uložení pod oltářem krypty a posvěcení Eliáše na arcibiskupa Bari a Canosy. Pod jeho biskupskou jurisdikci patřila města: Bari, Canosa, Bitetto, Bitonto, Modugno, Lavello, Rapolla, Melfi, Vitalba, Cisterna, Salpi, Conversano, Polignano a Cattaro. Používání pália se předpokládalo o následujících svátcích: Vánoce, Zjevení Páně, Zelený čtvrtek, Velikonoce, Nanebevstoupení Páně, Letnice, Narození sv. Jana Křtitele, svátky apoštolů, tři svátky Panny Marie, svátky sv. Mikuláše a sv. Sabina, svátek Všech svatých, výročí jeho svěcení, stejně jako při obřadech svěcení kněží, při posvěcení kostelů a o svátku přenesení sv. Mikuláše.

Z posvátné schránky sv. Mikuláše, uložené zřejmě v podlaze místa jeho smrti spojeného s bazilikou v Myře si povšimli, že hned po jeho smrti z ní začala vytékat zvláštní tekutina, zvaná **myron**, s odkazem na vonné esence v tom kraji rozšířené, podle nichž ostatně bylo pojmenováno i samotné město (Myra). V hagiografickém panoramatu středozeří není vytékání tekutin z relikvií velmi časté: sv. Ondřej z Patrasu vydával „manu“ v den svátku, stejně jako sv. Jan v Efezu a sv. Demetrius v Soluni (olej a mana), sv. Eufemie

v Chalcedonii krev. To vše poutníci sbírali do malých nádobek a ampulí (eulogia, čili požehnání): voda, prach, olej, mana, svíce, a přinášeli si je domů jako suvenýry i jako důkaz, co zmíněnou pouť skutečně vykonali, ale také jako záruku stálé ochrany mučedníka, jehož hrob uctili.

Se svatým Mikulášem je spjata spousta legend, z nichž jednu závěrem uvádím:

Jednou na podzim se rolník vydal na pole, ale na rozblácené cestě mu zapadl vůz. Tou cestou šel i svatý Kassián. Rolník nevěda o koho jde, jal se ho prosit: „Pane, pomoz mi ten vůz vytáhnout“. Nato svatý Kassián odpověděl: „Zbláznil ses! To by mi ještě scházelo ušpinit si kvůli tobě šaty od bláta“. A pokračoval dál svou cestou. Neuběhl příliš mnoho času

a hle, po cestě kráčí svatý Mikuláš. Skoro se slzami v očích jej rolník prosil: „Bátuško, bátuško, pomoz mi vytáhnout tento vůz, co mi uvízl v bahně!“ A svatý Mikuláš mu pomohl. Přišla chvíle, kdy sv. Kassián a sv. Mikuláš měli vrátit do ráje. Bůh se ptal: „Kde jsi byl, svatý Kassiáne?“ Ten odvětil: „Byl jsem na zemi. I stalo se mi, že jsem šel kolem nějakého rolníka, jemuž zapadl vůz do bahna. Prosil mne, abych mu pomohl vůz vytáhnout, ale já si dával velký pozor, abych si neušpinil tento rajský šat“.

A tu se Bůh obrátil na svatého Mikuláše a ptá se: „A ty, ..., kde ses tak ušpinil?“ Mikuláš mu odpověděl: „Byl jsem na zemi, šel jsem stejnou cestou a tomu rolníkovi jsem pomohl vůz z bahna vytáhnout“.

Tu Bůh pravil: „Poslouchej, Kassiáne. Tys rolníkovi nepomohl, takže budeš mít svátek jednou za tři roky. Ty, svatý Mikuláši, protože jsi rolníkovi pomohl, budeš poctěn dvěma svátků za rok“. A tak se od té chvíle stalo. Liturgická památka svatého Kassiána připadá pouze na přestupný rok, zatímco k poctě svatého Mikuláše jsou svátky dva, jeden v květnu (9.5.) a druhý v prosinci (6.12.).

